

Hoe postmodern is een gezin? Kunstenaar en filosoof Cornelia Sophia Haverkort portretteerde haar eigen familie en onderzocht hoe schilders door de eeuwen heen families afbeelden. Haar jarenlange onderzoek resulteerde in een prachtig boekwerk:

Bloedband. TEKST Rosa Koelemeijer FOTO Michel Porro

Onderhuids

Kunstenaar en filosoof Cornelia Sophia Haverkort

Onder de huid,
olie op linnen
(160 x 240 cm)

Cornelia Sophia Haverkort bewoont samen met haar man een prachtig kunstenaarshuis. De steentjes op het pad naar hun witgeschilderde woning, tussen de weilanden bij het dorpje Eefde, hebben hetzelfde motief als de steentjes in de straatjes van het Zuid-Franse kunstenaarsdorp Saint Paul de Vence. De zijmuur van het witte huis is beschilderd met Ghanese patronen. Overal staan beelden en andere kunstobjecten; tussen het gras, langs de bloemenborders. Het uitzicht is prachtig. In de nabijgelegen wei lopen paarden, daarachter beginnen de bossen.

Het atelier achter het huis is de werkplek van het echtpaar. Hier heeft Cornelia zeven jaar lang aan haar serie *Bloedband* gewerkt. Wat begon als een enkel portret van zichzelf en haar zussen leidde uiteindelijk tot een reeks van schilderijen met als onderwerp: familie. Cornelia schilderde de ouders en kin-

uit, bijvoorbeeld broederschap, rivaliteit of ondeugd. Het gaat mij niet om mijn persoonlijke geschiedenis, maar om wat mensen in mijn schilderijen kunnen herkennen. In mijn werk wil ik het persoonlijke overstijgen, zodat mensen de ruimte krijgen om hun eigen geschiedenis te doorvoelen."

Teloorgang

Het portretten van haar eigen familie leidde tot meer. Al schilderend groeide haar belangstelling voor het familieportret. Door de eeuwen heen was het een belangrijk genre – vroeger had elke belangrijke familie wel een familieportret in huis hangen – maar het familieportret verdween nagenoeg in het postmodernistische tijdperk. Schilders veroorloofden zich steeds meer vrijheden en stapten af van het idee dat ze de werkelijkheid op een exacte manier moesten weergeven.

familieportret

deren op 32 verschillende doeken: als hele familie, als kinderen, als pubers, alleen de zussen of twee broers samen of als baby's. Een deel van de schilderijen is inmiddels verkocht, maar langs de wanden van het atelier staat nog een aantal werken.

Met grote voorzichtigheid pakt Cornelia de grote doeken uit. Het zijn werken die vragen oproepen. De schilderijen zijn vervreemdend, met veel lege vlakken en de personen lijken te zijn uitgeknipt. Cornelia heeft haar familie op een postmodernistische manier geportretteerd – het ging de kunstenaar er niet om de werkelijkheid precies na te schilderen, maar om hier een eigen invulling aan te geven. Cornelia: "Ik schilder als het ware onder de huid. Ik licht bepaalde karakteristieken

Cornelia: "Het familieportret is daardoor teloor gegaan. Blijkbaar vonden schilders het moeilijker om een familie op een andere manier af te beelden dan om de natuur te vervormen." Eigenlijk is het schilderij *Zelfportret met drie kinderen* van Charley Toorop uit 1925 het laatste familieportret dat behalve de betreffende familie ook een beeld geeft van de

*'Familieportretten
zijn documenten van de
geschiedenis'*

→ tijdsgeest en de toenmalige ontwikkelingen in de schilderkunst, zegt Cornelia. Sindsdien hebben nog maar weinig belangrijke schilders zich aan het familieportret gewaagd. En als een familie al werd geschilderd, dan koos de schilder ervoor om de familie af te beelden als op een foto; als een kopie van de werkelijkheid dus. Cornelia: "Een familie op een andere, vervreemdende manier afbeelden is voor een schilder heel kwetsbaar. Mensen willen er op een familieportret toch zo goed en echt mogelijk uitzien."

Of ze de eerste kunstenaar is die zijn of haar eigen familie op een postmodernistische manier heeft geschilderd, durft ze niet te zeggen. "Het is in ieder geval geen gangbaar genre. Ik had 32 schilderijen nodig om de werkelijkheid te verbeelden. Vroeger ging het erom dat je als kunstenaar een familie neerzette als een gelukkig gezin, maar tegenwoordig is de werkelijkheid veel complexer. Er bestaat niet meer één werkelijkheid. Niets staat meer vast. Dat is wat ik heb willen uitdrukken in mijn werk. Er zijn veel verschillende waarden en normen en mijn serie portretten heeft allerlei verschillende lagen en betekenissen. De kijker kan de schilderijen daardoor een eigen betekenis geven."

Dode kinderen

Haar fascinatie voor het familieportret bracht haar in tal van musea. Overal ging ze op zoek naar familieportretten om te kijken hoe schilders families in de loop der eeuwen hebben

weergegeven. In *Bloedband* doet ze daar op een boeiende manier verslag van. Ze legt uit waarom mannen en vrouwen in de zestiende eeuw gescheiden van elkaar werden afgebeeld, waarom rond 1600 vooral gezinnen met veel kinderen werden vereeuwigd, wat de betekenis is van een herdersstaf in de hand van een vader en waarom ook dode kinderen in de zeventiende eeuw op het familieportret werden afgebeeld. De studie leert ons niet alleen veel over de ontwikkelingen in de schilderkunst, het geeft ook veel informatie over hoe de opvattingen over het gezin in de loop van de tijd zijn veranderd. Cornelia: "Kunst is altijd een uitdrukkingmiddel geweest van hoe mensen zich tot elkaar verhouden en ik ontdekte dat de familieportretten documenten zijn van de geschiedenis. Zo zie je dat de familiebanden tijdens het impressionisme losser werden, terwijl families tijdens de middeleeuwen veel strakker werden neergezet. In de loop der tijd zie je veel veranderen. De rol van de moeder bijvoorbeeld, of de invloed van de kerk op het gezin."

Familiebolwerkjes

Het thema gezin heeft haar altijd geïnteresseerd, zegt ze. "Ik vind het als kunstenaar en filosofe heel interessant om te kijken wat mensen met elkaar verbindt. Onze maatschappij bestaat uit allemaal kleine familiebolwerkjes. In die bolwerkjes worden mensen gevormd. Het is de eerste plek waar je als mens terecht komt, waar je ervaart wat verbondenheid is

Links: Zonder titel, olie op linnen
(100 x 120 cm)

Boven: Ik, zij en zichzelf, olie op linnen
(160 x 200 cm)

en waar je leert om iets voor iemand te betekenen. Een heel belangrijke plek dus.”

Hoe reageerde haar eigen familie op haar serie *Bloedband*? Al haar broers en zussen gaven hun medewerking en daar is ze dankbaar voor, zegt Cornelia. “Iedereen was belangstellend en leende me allerlei foto's uit hun albums. Die foto's vormden mijn inspiratiebron. De schilderijen zijn een heel eigen interpretatie geworden. *Bloedband* is dan ook een serie geworden waar iedereen die familie heeft aspecten van zichzelf in kan herkennen. Het gaat dus niet om mijn eigen familiegeschiedenis; het gaat om de herkenning die anderen erin vinden. Tijdens een tentoonstelling zei een man bij het zien van een van de schilderijen: 'Ja, zo was het in mijn familie.' Hij was geroerd door het gevoel dat een van mijn schilderijen uitstraalde. Daar is het mij als kunstenaar om te doen.” ←

Cornelia schilderde haar verwanten als hele familie samen, als kinderen, als pubers, als baby's

Boven: En als we probeerden niet naar onszelf te kijken, olie op linnen (240 x 380 cm)

Onder links: Lightning mij suster, olie op linnen (70 x 80 cm)
Onder rechts: Eating my sister, olie op linnen (70 x 80 cm)

Bloedband bestaat uit twee delen en is uitgegeven bij Contrast (€ 49,50).